Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PEDRO CRUZ VILLALÓN
25 päivänä kesäkuuta 2015 [1]

Asia C-32/14

ERSTE Bank Hungary Zrt.
vastaan
Attila Sugár

(Ennakkoratkaisupyyntö – Fővárosi Törvényszék (Unkari))

Kuluttajansuoja — Elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisten sopimusten kohtuuttomat ehdot — Direktiivi 93/13/ETY — Direktiivin 6 ja 7 artikla — Kohtuuttomien sopimusehtojen arviointi — Riittävät ja tehokkaat keinot kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi — Sopimuksen sisältävien virallisten asiakirjojen pakkotäytäntöönpano — Notaarin asiakirjoihin liittämä täytäntöönpanolauseke — Notaarin velvollisuudet — Kohtuuttomien ehtojen tutkiminen viran puolesta — Tuomioistuinvalvonta — Vastaavuusperiaate ja tehokkuusperiaate

1. Silloin kun notaareilla on keskeinen asema elinkeinoharjoittajien ja kuluttajien välisten sopimusten pakkotäytäntöönpanossa, asetetaanko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetussa neuvoston direktiivissä 93/13/ETY [2] notaareille kohtuuttomien sopimusehtojen valvontaa koskevia erityisiä velvollisuuksia, jotka vastaavat niitä, jotka unionin tuomioistuimen tähän mennessä runsaan oikeuskäytännön mukaan koskevat kansallisia tuomioistuimia?

2. Tämä on unionin tuomioistuimelle tässä asiassa esitetyissä kahdessa ennakkoratkaisukysymyksessä esiin tuotavan keskeisen ja uuden ongelman pääasiallinen sisältö. Tämä asia eroaa tässä suhteessa niistä lukuisista muista asioista, joita erityisesti Unkarin [3] ja Espanjan [4] tuomioistuimet, jotka ovat joutuneet arvioimaan kansallisen lainsäädännön yhteensoveltuvuutta erityisesti direktiivin 93/13 6 ja 7 artiklasta johtuvien velvollisuuksien kanssa, ovat viime vuosina saattaneet unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi.

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — EYVL L 95, s. 2.

3 — Ks. mm. tuomio Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350); tuomio VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659); tuomio Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242); tuomio Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88); tuomio Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340); tuomio Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) ja tuomio Baczó ja Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88) sekä määräys Sebestyén (C-342/13, EU:C:2014:1857).

4 — Ks. mm. tuomio Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346); tuomio Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675); tuomio Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615); tuomio Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349); tuomio Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164); tuomio Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279); tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099); tuomio Unicaja Banco ja Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, EU:C:2015:21) sekä määräys Banco Popular Español ja Banco de Valencia (C-537/12 ja C-116/13, EU:C:2013:759).

I **Asiaa koskevat oikeussäännöt**

A *Unionin oikeus*

3. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

4. Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

B *Kansallinen oikeus*

5. Pääasiassa merkitykselliset kansallisen oikeuden säännökset sisältyvät vuonna 1959 annettuun siviililakiin nro IV,[5] Unkarin siviiliprosessista vuonna 1952 annettuun lakiin nro LIII,[6] oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta vuonna 1994 annettuun lakiin nro III[7] sekä notaareista vuonna 1991 annettuun lakiin nro XLI.[8]

1. Siviililaki

6. Siviililain 209 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Yleinen sopimusehto tai kuluttajasopimuksen sopimusehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu, on kohtuuton, jos siinä lojaliteettiperiaatteen vastaisesti ja kohtuuttomasti määritellään yksipuolisesti ja perusteetta osapuolten sopimuksesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet kyseisen sopimusehdon laatineen osapuolen sopimuskumppanille epäedullisella tavalla.

2) Ehdon kohtuuttomuutta arvioitaessa on tutkittava kaikki sopimuksen tekohetken olosuhteet, jotka vaikuttivat sopimuksen tekemiseen, sekä sovitun suorituksen luonne ja kyseisen ehdon suhde muihin sopimusehtoihin ja muihin sopimuksiin.

3) Erityisissä säännöksissä voidaan määrittää sopimusehdot, joita pidetään kohtuuttomina kuluttajasopimuksissa tai joita on pidettävä kohtuuttomina, jollei toisin ole näytetty.”

7. Siviililain 209/A §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Vahinkoa kärsinyt sopimuspuoli voi riitauttaa sopimuksen yleisissä sopimusehdoissa olevan kohtuuttoman ehdon.

2) Kuluttajasopimusten yleisissä sopimusehdoissa olevat kohtuuttomat ehdot tai ehdot, jotka elinkeinonharjoittaja on laatinut yksipuolisesti etukäteen ja joista ei ole erikseen neuvoteltu, ovat pätemättömiä. Pätemättömyyteen voidaan vedota vain kuluttajan eduksi.”

5 — Jäljempänä siviililaki.

6 — Jäljempänä siviiliprosessilaki.

7 — Jäljempänä oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annettu laki.

8 — Jäljempänä notaareista annettu laki.

2. Siviiliprosessilaki

8. Siviiliprosessilain 366 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Jos pakkotäytäntöönpanon lopettaminen tai rajoittaminen ei oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun – – lain – – 41 tai 56 §:n mukaan ole mahdollista oikeusteitse tapahtuvassa täytäntöönpanomenettelyssä, velallinen, joka katsoo pakkotäytäntöönpanon loukkaavan oikeuksiaan, voi pakkotäytäntöönpanon hakijaa vastaan nostamallaan kanteella vaatia pakkotäytäntöönpanon lopettamista tai rajoittamista.”

9. Siviiliprosessilain 369 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Menettely, jossa vaaditaan täytäntöönpanolausekkeella varustetun virallisen asiakirjan tai siihen rinnastettavan täytäntöönpanokelpoisen asiakirjan pakkotäytäntöönpanon lopettamista tai rajoittamista, voidaan panna vireille, jos

a) vaadittu saatava ei ole syntynyt pätevästi

b) saatava on kokonaan tai osittain lakannut

c) pakkotäytäntöönpanon hakija on antanut lisäaikaa suorituksen tekemiseen, eikä tämä aika ole vielä päättynyt

d) velallinen haluaa kuitata velkaansa saatavalla.”

10. Siviiliprosessilain 370 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Tuomioistuin, jonka käsiteltävänä on pakkotäytäntöönpanon lopettamista tai rajoittamista koskeva asia, voi keskeyttää pakkotäytäntöönpanon.”

3. Oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annettu laki

11. Oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään, että tuomioistuin tai notaari voi määrätä saatavan pantavaksi täytäntöön. Lain 224/A §:ssä säädetään seuraavaa:

”Kun notaarin on määrättävä pakkotäytäntöönpanosta, on sovellettava näitä säännöksiä seuraavin muutoksin:

a) ’pakkotäytäntöönpanosta määräävällä tuomioistuimella’ tarkoitetaan notaaria;
’pakkotäytäntöönpanosta määräävän tuomioistuimen päätöksellä’ tarkoitetaan notaarin päätöstä; – –.”

12. Oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 13 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Täytäntöönpanoasiakirja voidaan laatia, jos täytäntöön pantava päätös

a) koskee saatavaa (rahamäärää)

b) on lainvoimainen tai väliaikaisesti täytäntöönpanokelpoinen ja

c) päätöksen noudattamiselle asetettu määräaika on päättynyt. – – ”

13. Oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 23/C §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Asiakirjan laativan notaarin on liitettävä vahvistamaansa asiakirjaan täytäntöönpanolauseke, jos asiakirjaan sisältyy

a) suoritusta ja vastasuoritusta koskeva sitoumus tai yksipuolinen sitoumus

b) velkojan ja velallisen nimi

c) velvollisuuden kohde, suuruus (määrä) ja peruste

d) suoritustapa ja -aika.

2) Jos velvollisuus riippuu jonkin ehdon täyttymisestä tai ajan kulumisesta, täytäntöönpanokelpoisuuden edellytyksenä on lisäksi, että asiakirjassa todetaan, että ehdossa tarkoitettu tapahtuma on toteutunut tai että aika on kulunut. – –

5) Pakkotäytäntöönpano voidaan toimittaa, jos notaarin vahvistamasta asiakirjasta ilmenevä saatava voidaan panna täytäntöön oikeusteitse ja jos suoritusaika on päättynyt. – – ”

14. Oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 31/E §:ssä säädetään seuraavaa:

”2) Notaarin toimittamalla menettelyllä on siviiliasiaa koskevana hakemusmenettelynä vastaavat vaikutukset kuin tuomioistuinmenettelyllä. Notaarin tekemällä päätöksellä on vastaavat vaikutukset kuin alueellisen alioikeuden päätöksellä. – – ”

15. Oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 211 §:n 2 momentissa ja 212 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”211 artikla

– –

2) Jos tuomioistuin liittää asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen lainvastaisesti, määräys on poistettava. – –

212 artikla

1) Pakkotäytäntöönpanosta määräävä tuomioistuin voi asianosaisen vaatimuksesta, ulosottoviranomaisen ilmoituksen perusteella tai omasta aloitteestaan milloin tahansa määrätä, että täytäntöönpanolausekkeen sisältävä asiakirjan kappale on palautettava tai että täytäntöönpanolauseke on poistettava. – – ”

II **Pääasian tosiseikat**

16. Pääasian kantaja Erste Bank Hungary Zrt.[9] ja pääasian vastaaja Attila Sugár[10] tekivät 18.12.2007 virallisella asiakirjalla lainasopimuksen ja kiinteistöpanttaussopimuksen, joiden perusteella ensiksi mainittu antoi jälkimmäiselle 30 687 Sveitsin frangin (CHF) määräisen lainan asunnon ostamiseen.

9 — Jäljempänä Erste Bank.

10 — Jäljempänä velallinen.

17. Kyseisen sopimuksen perusteella velallinen tunnusti 19.12.2007 velan notaarin vahvistamalla asiakirjalla, jossa Erste Bankille annettiin oikeus yhtäältä irtisanoa lainasopimus, jollei velallinen täytä sopimusvelvoitteitaan, ja toisaalta periä sopimuksesta ilmenevä velka laatimansa maksutodistuksen perusteella niin, että se pyytää notaaria liittämään eri asiakirjoihin täytäntöönpanolausekkeen.

18. Velallinen ei noudattanut maksuvelvollisuuttaan, joten Erste Bank yhtäältä irtisanoi sopimuksen ja toisaalta haki velallista vastaan täytäntöönpanolauseketta. Koska täytäntöönpanolausekkeen liittämiselle lainsäädännössä asetetut edellytykset täyttyivät, notaari hyväksyi pyynnön 13.12.2011.

19. Velallinen teki 5.6.2013 notaarille hakemuksen lainasopimuksen sisältävään viralliseen asiakirjaan liitetyn täytäntöönpanolausekkeen poistamisesta vedoten siihen, että lainasopimuksessa oli kohtuuttomia ehtoja eikä se ollut kuluttajien kanssa tehtyjä lainasopimuksia koskevien säännösten mukainen.

20. Notaari hylkäsi hakemuksen 13.6.2013. Hän totesi, että asiakirja sisälsi yksipuolisen sitoumuksen, velkojan ja velallisen nimen, velan määrän ja perusteen, velan suorittamistavan sekä sen suorittamiselle asetetun määräajan, että asiakirjassa esitettiin ehto, jonka täyttyminen ja täyttymisajankohta näytettiin siinä toteen, ja että asiakirjassa todettiin, että siihen oli 13.12.2011 liitetty täytäntöönpanolauseke. Notaari täsmensi myös, että notaarin toimittama menettely oli hakemusmenettely ja ettei notaarilla ollut toimivaltaa ratkaista sopimuspuolten riitaa, joka koski sopimuksen ehtoja tai sen irtisanomisen sääntöjenmukaisuutta, koska nämä kysymykset kuuluvat tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan. Notaari totesi lisäksi, että hänen kuului yksinomaan todistaa, että lainanantaja oli irtisanonut sopimuksen, sillä asianosaiset voivat toisaalta riitauttaa sopimuksen määräykset tuomioistuimessa ja heillä on lisäksi mahdollisuus panna vireille menettely pakkotäytäntöönpanon rajoittamiseksi tai lopettamiseksi.

21. Tämän jälkeen velallinen nosti ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa kanteen, jossa vaaditaan notaarin päätöksen kumoamista ja täytäntöönpanolausekkeen poistamista. Hän riitauttaa sen, että hänet on nimetty velalliseksi, ja väittää, että notaari on velan tunnustamista koskevassa asiakirjassa vahvistanut kohtuuttomia ehtoja ja paikkansapitämättömiä tietoja. Velallinen katsoo, että velan tunnustamista koskevaa virallista asiakirjaa laadittaessa olisi pitänyt havaita, että sopimuksessa on pätemättömiä ehtoja. Velallinen kiistää myös, että asiakirjan virallinen vahvistaminen voisi mahdollistaa täytäntöönpanolausekkeen liittämisen asiakirjaan, koska tämä tapahtuu velkojan hakemuksesta ja pelkästään velkojan ilmoittamien kirjanpitotietojen perusteella. Täytäntöönpanolausekkeen liittämistä koskeva menettely oli velallisen mukaan siten oikeuden väärinkäyttöä, koska pakkotäytäntöönpanoa hakeva osapuoli esittää yksipuolisen asiakirjan seikasta, jota on mahdollista tutkia vain kontradiktorisessa menettelyssä.

III **Ennakkoratkaisukysymykset ja asian käsittely unionin tuomioistuimessa**

22. Näissä olosuhteissa Fővárosi Törvényszék (muutoksenhakutuomioistuin) päätti esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat kaksi ennakkoratkaisukysymystä:

”1) Onko menettely jäsenvaltiossa direktiivin 93/13/ETY 7 artiklan 1 kohdan mukainen, kun sen mukaan silloin, kun kuluttaja ei täytä velvoitettaan, josta määrätään notaarin muotovaatimusten mukaisesti laatimassa asiakirjassa, toinen sopimuspuoli saa ilmoittamalleen ja maksettavaksi vaatimalleen summalle vahvistuksen siten, että asiakirjaan liitetään niin kutsuttu täytäntöönpanolauseke, ja välttää näin tuomioistuimessa käytävän oikeudenkäyntimenettelyn, ilman että kyseisen sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta olisi lainkaan arvioitu?

2) Voiko kuluttaja kyseisessä menettelyssä vaatia asiakirjaan jo liitetyn täytäntöönpanolausekkeen poistamista sillä perusteella, että täytäntöönpanolausekkeen perustana olevan sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta ei ole tutkittu, vaikka asiassa C-472/11 (Banif Plus Bank, EU:C:2013:88) annetun tuomion mukaan tuomioistuimen on tuomioistuinmenettelyssä ilmoitettava kuluttajalle toteamansa kohtuuttomat sopimusehdot?”

23. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Unkarin hallitus ja Euroopan komissio. Erste Bank, Unkarin ja Saksan hallitukset sekä komissio ovat esittäneet myös suullisia huomautuksia 5.2.2015 pidetyssä julkisessa istunnossa. Saksan hallitus on täsmentänyt, että se halusi osallistua istuntoon sen vuoksi, että Saksan oikeudessa säädetään vastaavasta menettelystä kuin Unkarin oikeudessa.

IV **Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu**

A *Unionin tuomioistuimelle esitetyt huomautukset*

24. Unkarin ja Saksan hallitukset ovat yhtä mieltä siitä, ettei direktiivi 93/13 ole esteenä täytäntöönpanolausekkeen liittämismenettelylle, jolla on pääasiassa kyseessä olevan menettelyn ominaisuudet. Komissio on sen sijaan täysin päinvastaista mieltä.

25. Unkarin hallitus muistuttaa ensin asiassa merkityksellisestä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ja esittää selvityksen pääasiassa kyseessä olevan, notaarin toimittaman yksinkertaistetun pakkotäytäntöönpanomenettelyn tärkeimmistä piirteistä, ja sen jälkeen väittää pääasiallisesti, ettei menettelyssä ole suljettu pois kaikkea kohtuuttomiin ehtoihin kohdistuvaa valvontaa siitä riippumatta, harjoittavatko sitä notaarit itse vai kansalliset tuomioistuimet.

26. Unkarin hallitus toteaa ensinnäkin, että notaareista annetun lain mukaan notaareiden nimittäin on virallista asiakirjaa laatiessaan tutkittava asiakirjan taustalla olevan oikeustoimen eri ehtojen lainmukaisuus ja kohtuuttomuus.

27. Unkarin hallitus toteaa lisäksi, että vaikka täytäntöönpanolausekkeen poistamismenettelyssä, jonka tarkoituksena on ainoastaan mahdollistaa täytäntöönpanolausekkeen liittämismenettelyn lainmukaisuuden valvonta, on suljettu pois kaikki sopimusehtojen pätevyyden tutkinta, kuluttaja saa kuitenkin yhtäältä panna vireille oikeudenkäynnin sen toteamiseksi, ettei sopimus ole pätevä, siitä riippumatta, onko pakkotäytäntöönpanoa haettu, ja toisaalta vedota sopimuksen pätemättömyyteen menettelyssä, jossa vaaditaan pakkotäytäntöönpanon rajoittamista tai lopettamista (siviiliprosessilain 369 §).

28. Näissä menettelyissä kansalliset tuomioistuimet voivat ja niiden pitää tutkia sopimusehtojen tai yleisten sopimusehtojen kohtuuttomuus, ja niiden on siviiliprosessilain 163 §:ää noudattaen ja Kúrian (Unkarin korkein oikeus)[11] oikeuskäytännön mukaisesti todettava ehtojen ilmeinen pätemättömyys viran puolesta, jos se voidaan todeta käytettävissä olevan todistusaineiston perusteella.

29. Unkarin hallituksen mukaan Unkarin lainsäädännössä siten tasapainotetaan asianmukaisesti yhtäältä direktiivin 93/13 tavoitteiden tehokkaan toteuttamisen takaaminen ja toisaalta notariaattimenettelyn tavoitteiden ja erityisluonteen säilyttäminen niin, ettei yksityisten oikeuksien käyttämistä tehdä mahdottomaksi tai liian vaikeaksi.

11 — Unkarin hallitus viittaa tässä yhteydessä 28.7.2010 annettuun lausuntoon nro 2/2010 ja joulukuussa 2012 annettuun lausuntoon nro 2/2012.

30. Saksan hallitus, joka tähdentää, että Saksan oikeudessa säädetään notaarin antamasta täytäntöönpanolausekkeesta, on istunnossa todennut, että direktiivin 93/13 7 artiklassa vaaditaan, että on olemassa riittäviä keinoja kohtuuttomien sopimusehtojen vaikutusten estämiseksi, mikä ei välttämättä edellytä viran puolesta tapahtuvaa valvontaa. Koska kansalliset pakkotäytäntöönpanomenettelyt kuuluvat kansallisen menettelyllisen itsemääräämisoikeuden alaan edellyttäen, että vastaavuusperiaatetta ja tehokkuusperiaatetta noudatetaan, on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä tutkia, ovatko kyseiset kansalliset säännökset, kun niitä tarkastellaan asiayhteydessään ottamalla huomioon kaikki olemassa olevat oikeussuojakeinot, omiaan johtamaan siihen, että kuluttajien on mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa käyttää direktiiviin 93/13 perustuvia oikeuksiaan.

31. Saksan hallituksen mukaan tässä yhteydessä on otettava huomioon notaarin yleinen tehtävä, sellaisena kuin se määritellään kansallisessa lainsäädännössä, sekä notaarilla olevat valvontavelvollisuudet, konkreettiset menettelytavat, joiden mukaisesti täytäntöönpanolauseke liitetään viralliseen asiakirjaan, ja pakkotäytäntöönpanoon kohdistuvaa tuomioistuinvalvontaa koskevat yksityiskohtaiset säännöt.

32. Tässä yhteydessä Saksan hallitus täsmentää unionin tuomioistuimen katsoneen, että vaikka direktiivissä 93/13 edellytetäänkin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajien välisissä riita-asioissa, että niitä käsittelevät kansalliset tuomioistuimet toteuttavat sopimuspuolten ulkopuolisia aktiivisia toimenpiteitä, tehokkuusperiaatteen noudattaminen ei kuitenkaan voi mennä niin pitkälle, että sillä täysin kompensoitaisiin asianomaisen kuluttajan täydellinen passiivisuus. [12]

33. Komissio, joka ehdottaa vastausta kumpaankin kysymykseen, sitä vastoin katsoo, että direktiivi 93/13, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut, on esteenä Unkarin lainsäädännölle.

34. Vastaukseksi ensimmäiseen kysymykseen komissio toteaa pääasiallisesti tuomioon Banco Español de Crédito [13] viitaten, että direktiivin 93/13 6 ja 7 artiklaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka mukaan notaari voi laatia täytäntöönpanokelpoisen toimen viralliseen asiakirjaan kirjatun lainasopimuksen perusteella tutkimatta, ovatko sopimuksen eri ehdot kohtuuttomia.

35. Komission mukaan notaarin on ensinnäkin siinä vaiheessa, kun sopimuksen sisältävään viralliseen asiakirjaan liitetään täytäntöönpanolauseke, voitava tutkia tarvittaessa viran puolesta sopimuksen ehtojen kohtuuttomuus, jos hänellä on tiedossaan kaikki tähän tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat, kuten yleensä on, ja ilmoittaa siitä sopimuspuolille.

36. Komissio huomauttaa tässä yhteydessä, että vaikka notaarin vahvistamalla asiakirjalla, jossa on täytäntöönpanolauseke, on oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 31/E §:n 2 momentin mukaan sama vaikutus kuin alueellisen alioikeuden päätöksellä, notaari voi pakkotäytäntöönpanomenettelyssä vain tutkia, että oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 23/C §:n 1 momentissa tarkoitettuja vaatimuksia noudatetaan. Kuluttaja siis voi vedota sopimusehtoja koskevien säännösten antamaan suojaan vain, jos hän panee siviiliprosessilain 369 §:n nojalla vireille oikeudenkäynnin pakkotäytäntöönpanon lopettamiseksi tai rajoittamiseksi, jolloin asiaa käsittelevä tuomioistuin voi keskeyttää pakkotäytäntöönpanon.

12 — Tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 56 kohta).

13 — C-618/10, EU:C:2012:349.

37. Komissio on istunnossa täsmentänyt myös, että tämä kuluttajan velvollisuus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta hän voisi riitauttaa kohtuuttoman ehdon, ei ole sopusoinnussa tehokkuusperiaatteen kanssa. Komissio on lisäksi todennut, että jos kansallinen tuomioistuin ilmoittaa notaarille, että kuluttaja on nostanut kanteen, notaarin on pystyttävä lykkäämän täytäntöönpanolausekkeen liittämismenettelyä.

38. Kun otetaan huomioon notaarilla notaareista annetun lain perusteella olevat neuvontavelvollisuudet, hänellä on komission mukaan oltava myös mahdollisuus tutkia sopimuksen sisältävän virallisen asiakirjan laatimisvaiheessa viran puolesta, ovatko sopimuksen ehdot kohtuuttomia, ja siten edistää direktiivin 93/13 7 artiklassa tarkoitetun tavoitteen toteutumista.

39. Komissio toteaa vastauksena toiseen kysymykseen tuomioon Banif Plus Bank [14] viitaten, että vaikka notaarin on pakkotäytäntöönpanovaiheessa viran puolesta arvioitava notaarin vahvistaman asiakirjan perustana olevan sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta, kuluttajan on sitäkin suuremmalla syyllä voitava omasta aloitteestaan riitauttaa täytäntöön pantavissa oleva notaarin vahvistama asiakirja ja vaatia täytäntöönpanolausekkeen poistamista sen perusteella, ettei notaari ole tutkinut, ovatko sopimuksen ehdot kohtuuttomia.

B *Asian arviointi*

40. Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy varsinaisesti, onko direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan notaari, joka on muotovaatimusten mukaisesti laatinut elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä sopimusta koskevan virallisen asiakirjan, saa liittää kyseiseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen ja siten käynnistää sopimuksen pakkotäytäntöönpanon velvoitteensa laiminlyönyttä kuluttajaa kohtaan ilman mitään tuomioistuimessa käytävää oikeudenkäyntimenettelyä ja ilman, että sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta olisi lainkaan tutkittu ennalta.

41. Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy lisäksi, että kun otetaan huomioon tuomio Banif Plus Bank, [15] onko direktiiviä 93/13 tulkittava siten, että se on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa ei sallita, että kuluttaja voisi vaatia elinkeinonharjoittajan kanssa tehtyä sopimusta koskevaan viralliseen asiakirjaan liitetyn täytäntöönpanolausekkeen poistamista sillä perusteella, että sopimusehtojen kohtuuttomuutta ei ole tutkittu ennalta.

42. Jotta näiden kahden kysymyksen merkityssisältö saataisiin hyvin jäsennettyä, on aluksi kuvailtava tarkasti notaarin kaksivaiheista toimintaa pääasiassa kyseessä olevassa täytäntöönpanolausekkeen liittämismenettelyssä, oli sitten kyse vaiheesta, jossa lauseke varsinaisesti liitetään asiakirjaan velkojan hakemuksesta, tai vaiheesta, jossa lauseke velallisen hakemuksesta mahdollisesti poistetaan, ja miten notaari harjoittaa molemmissa tapauksissa puhtaasti muodollista valvontaa.

1. Notaarin kaksivaiheinen toiminta täytäntöönpanolausekkeen liittämismenettelyssä

43. Unkarin lainsäädännössä säädetään hyvin konkreettisesti yksinkertaistetusta tai kevennetystä sopimusvelvoitteiden pakkotäytäntöönpanomenettelystä, joka perustuu notaarien kaksivaiheiseen toimintaan, ja siinä samalla luodaan etusijajärjestys sopimuspuolten oikeuksien käyttämiselle. Lainsäädännön mukaan pankki, joka on – kuten tässä tapauksessa – tehnyt yksityishenkilön kanssa kiinnelainasopimuksen ja pyytää notaaria laatimaan virallisen asiakirjan, jossa velallisen velka

14 — C-472/11, EU:C:2013:88.
15 — C-472/11, EU:C:2013:88.

tunnustetaan, voi näin ollen siinä tapauksessa, ettei velallinen täytä sopimusta, pyytää tätä notaaria [16] liittämään viralliseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen. Lainsäädännön mukaan on toisin sanoen mahdollista, että pankki pyytää notaarille toimittansa selvityksen perusteella tätä käynnistämään tiettyjä muotovaatimuksia noudattaen sopimuksen pakkotäytäntöönpanomenettelyn ilman, että asiaa pitäisi tätä varten saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Velallinen voi vasta tämän jälkeen kääntyä kyseisen notaarin puoleen vaatiakseen asiakirjaan näin liitetyn täytäntöönpanolausekkeen poistamista.

44. Velvollisuudet, joita notaarilla on siinä vaiheessa, kun hänen laatimaansa viralliseen asiakirjaan liitetään täytäntöönpanolauseke, luetellaan oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 23/C §:ssä, jossa toistetaan notaareista annetun lain 112 §:n olennainen sisältö. Näiden säännösten mukaan notaari voi liittää asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen, kun niissä määritellyt seuraavat neljä edellytystä täyttyvät: asiakirjassa on mainittava suoritusta ja vastasuoritusta koskeva sitoumus, velkojan ja velallisen nimi, velvollisuuden kohde, määrä ja peruste sekä velvollisuuden suoritustapa ja -aika.

45. Kuten Unkarin hallitus on vahvistanut, notaarin näin harjoittama valvonta, joka perustuu pelkästään täytäntöönpanolauseketta hakevan osapuolen esittämiin asiakirjoihin, on puhtaasti muodollista. Notaarin ei etenkään kuulu arvioida viran puolesta, ovatko virallisen asiakirjan perusteella täytäntöön pantavan sopimuksen ehdot kohtuuttomia, vaikka hänellä olisi käytettävissään kaikki siihen tarvittavat oikeudelliset seikat ja tosiseikat.

46. Unkarin lainsäädännön mukaan notaari voi velallisen hakemuksesta myöhemmin poistaa [17] viralliseen asiakirjaan liitetyn täytäntöönpanolausekkeen, mihin on oikeus, kun lauseke on liitetty asiakirjaan lainvastaisesti. Pakkotäytäntöönpanosta määräävä notaari myös voi kenen tahansa asianosaisen vaatimuksesta, ulosottoviranomaisen ilmoituksen perusteella tai omasta aloitteestaan milloin tahansa määrätä, että täytäntöönpanolausekkeen sisältävä asiakirjan kappale on palautettava tai että täytäntöönpanolauseke on poistettava.

47. Unkarin hallitus on todennut tästä, että menettelyllä pyrittiin ainoastaan mahdollistamaan täytäntöönpanolausekkeen liittämismenettelyn lainmukaisuuden valvonta eli jäljempänä 13 kohdassa esiin tuotavien muotovaatimusten noudattamisen valvonta. Koska notaari ei myöskään voi täytäntöönpanolausekkeen liittämisajankohtana tutkia sopimuksen eri ehtoja, hän ei siten myöskään voi harjoittaa tällaista valvontaa täytäntöönpanolausekkeen poistamismenettelyssä.

48. Edellä esitetyn valossa on selvää, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen molemmissa kysymyksissä nostetaan esiin sama ongelma, joka koskee pääasiallisesti sitä, että notaarille on annettu sopimusvelvoitteen – tässä tapauksessa kiinnelainan – täytäntöönpanokelpoisuuden toteamista koskevia toimivaltuuksia, ja että kysymyksiä on näin ollen tutkittava yhdessä.

49. Jotta näihin kahteen kysymykseen voitaisiin ehdottaa hyödyllistä vastausta, on aluksi muistutettava – ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toisessa kysymyksessään nimenomaisesti mainitseman tuomion Banif Plus Bank [18] lisäksi – direktiiviä 93/13 ja erityisesti sen 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa koskevan unionin tuomioistuimen relevantin oikeuskäytännön tärkeimmistä toteamuksista.

16 — Istunnossa on täsmennetty, että Unkarin lainsäädännön mukaan on olosuhteiden sitä vaatiessa sallittua, että toimenpiteet suorittaa kaksi eri notaaria niin, että ensimmäinen laatii virallisen asiakirjan ja toinen liittää siihen täytäntöönpanolausekkeen.

17 — Oikeusteitse tapahtuvasta täytäntöönpanosta annetun lain 211 ja 224/A §.

18 — C-472/11, EU:C:2013:88, 17 kohta.

2. Unionin tuomioistuimen määrittelemät direktiivistä 93/13 johtuvat tärkeimmät vaatimukset

50. Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 38 artiklan mukaan unionin politiikoissa varmistetaan korkeatasoinen kuluttajansuoja, ja tämä velvoite koskee direktiivin 93/13 täytäntöönpanoa.[19] Unionin tuomioistuimella on lisäksi ollut tilaisuus täsmentää, että kun kansallinen tuomioistuin soveltaa unionin oikeutta, sen on noudatettava unionin oikeuteen perustuvia yksityisten oikeuksia koskevan tehokkaan oikeussuojan vaatimuksia, sellaisena kuin tehokas oikeussuoja taataan perusoikeuskirjan 47 artiklassa,[20] ja tämän oikeussuojan on koskettava sekä niiden tuomioistuinten nimeämistä, jotka ovat toimivaltaisia tutkimaan unionin oikeuteen perustuvat asiat, että tällaisia menettelyjä koskevien sääntöjen määrittämistä.[21]

51. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivillä 93/13 toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.[22]

52. Direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdassa säädetään tämän vuoksi, että kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia.

53. Unionin tuomioistuin on toistuvasti katsonut, että tämä säännös on pakottava ja että sillä pyritään korvaamaan muodollinen tasapaino, joka sopimuksessa perustetaan sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille, todellisella tasapainolla, jolla voidaan palauttaa sopimuspuolten välinen yhdenvertaisuus.[23]

54. Unionin tuomioistuin on nimenomaan katsonut useaan kertaan, että kansallisilla tuomioistuimilla oli velvollisuus arvioida viran puolesta, onko direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluva sopimusehto kohtuuton, ja näin korjata kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä vallitsevaa epätasapainoa aina silloin, kun tuomioistuimella oli käytössään tämän tutkinnan edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat,[24] koska on olemassa vähäistä suurempi vaara siitä, että kuluttaja ei muun muassa tiedonpuutteen vuoksi vetoa sellaisen sopimusehdon kohtuuttomuuteen, johon häntä vastaan vedotaan.[25]

55. Unionin tuomioistuin on erityisesti katsonut, että kansallisen tuomioistuimen oli ryhdyttävä viran puolesta selvittämistoimiin todetakseen, kuuluiko ehto direktiivin 93/13 soveltamisalaan, ja jos näin oli, arvioitava viran puolesta tällaisen ehdon mahdollista kohtuuttomuutta.[26] Unionin tuomioistuin on täsmentänyt myös, että kansallisen tuomioistuimen, joka toteaa sopimusehdon kohtuuttomaksi, on lisäksi yhtäältä odottamatta sitä, että kuluttaja esittää tätä koskevan vaatimuksen, tehtävä – aina

19 — Ks. mm. tuomio Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, 52 kohta) ja tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 47 kohta).

20 — Ks. tuomio Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 29 kohta); tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 35 kohta) ja tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 47 kohta).

21 — Ks. tuomio Alassini ym. (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 49 kohta) ja tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 35 kohta).

22 — Ks. mm. tuomio Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25 kohta); tuomio Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, 25 kohta); tuomio Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 44 kohta); tuomio Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, 32 kohta); tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 22 kohta) ja tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 48 kohta).

23 — Ks. mm. tuomio Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 40 kohta) ja tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 23 kohta).

24 — Ks. mm. tuomio Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 46 kohta); tuomio Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, 34 kohta) ja tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 24 kohta) sekä määräys Banco Popular Español ja Banco de Valencia (C-537/12 ja C-116/13, EU:C:2013:759, 41 kohta).

25 — Ks. tuomio Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 26 kohta).

26 — Ks. tuomio VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, 49–56 kohta), joka koski riidan kohteena olleessa sopimuksessa olevaa oikeuspaikkalauseketta, jossa myönnettiin yksinomainen alueellinen toimivalta; ks. myös tuomio Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 44 kohta) ja tuomio Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 24 kohta).

kontradiktorista periaatetta noudattaen – tästä toteamuksesta kaikki kansalliseen oikeuteen perustuvat päätelmät [27] sen varmistamiseksi, ettei kyseinen ehto sido kuluttajaa, ja toisaalta arvioitava lähtökohtaisesti objektiivisten perusteiden nojalla, voiko asianomainen sopimus olla olemassa ilman mainittua ehtoa. [28]

56. Tässä yhteydessä on täsmennettävä, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toisessa kysymyksessään nimenomaisesti mainitsemassa asiassa Banif Plus Bank [29] unionin tuomioistuimelta kysyttiin erityisesti, oliko direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille tai päinvastoin mahdollistavat sen, että kansallinen tuomioistuin, joka on todennut viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomaksi, ilmoittaa asianosaisille, että se on todennut pätemättömyysperusteen olevan olemassa, ja kehottaa niitä antamaan tästä lausunnon.

57. Unionin tuomioistuin katsoi tässä tapauksessa, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa ja 7 artiklan 1 kohtaa oli tulkittava siten, että kansallisen tuomioistuimen, joka on todennut viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomaksi, ei tarvitse odottaa sitä, että kuluttaja, jolle on ilmoitettu hänen oikeuksistaan, antaa lausunnon, jossa hän pyytää, että kyseinen ehto todetaan pätemättömäksi, voidakseen tehdä kyseisestä toteamuksesta päätelmiä. Unionin tuomioistuin lisäsi kuitenkin, että kontradiktorinen periaate edellytti pääsääntöisesti, että kansallinen tuomioistuin, joka on todennut viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomaksi, ilmoittaa tästä asianosaisille ja antaa niille mahdollisuuden keskustella tästä kontradiktorisesti kansallisissa menettelysäännöissä määrätyllä tavalla. [30]

58. Unionin tuomioistuin on vielä täsmentänyt, että direktiiviä 93/13 oli tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa ei säädetä kiinteistön ulosmittausmenettelyssä sovellettavista, ulosmittausperusteena olevan sopimusehdon kohtuuttomuuteen perustuvista vastustamisperusteista ja jonka mukaan pääasiamenettelyn tuomioistuin, joka on toimivaltainen arvioimaan tällaisen ehdon kohtuuttomuutta, ei voi määrätä turvaamistoimista, kuten muun muassa mainitun ulosmittausmenettelyn keskeyttämisestä, vaikka tällaisista toimista määrääminen olisi tarpeen sen lopullisen ratkaisun täyden tehokkuuden takaamiseksi. [31]

59. Kyseinen direktiivi on esteenä myös jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa ei anneta kiinteistön ulosmittausmenettelyssä täytäntöönpanosta vastaavalle tuomioistuimelle mahdollisuutta määrätä esimerkiksi täytäntöönpanon keskeyttämisen kaltaisista turvaamistoimista silloin, kun turvaamistoimien määrääminen on tarpeen asianomaista pääasiakysymystä käsittelevän tuomioistuimen, jolla on toimivalta selvittää mainitun ehdon kohtuuttomuus, lopullisen ratkaisun täyden tehokkuuden takaamiseksi. [32]

60. Unionin tuomioistuimen yhtä vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee lisäksi, että koska kansallisten pakkotäytäntöönpanojärjestelmien yhdenmukaistamisesta ei ole olemassa unionin lainsäädäntöä, kunkin jäsenvaltion asiana on antaa sisäisessä oikeusjärjestyksessään tällaiset säännöt menettelyllistä itsemääräämisoikeutta koskevan periaatteen nojalla, kunhan ne eivät ole epäedullisempia kuin samankaltaisia kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita koskevat säännöt (vastaavuusperiaate) eikä niillä tehdä unionin oikeudessa annettujen oikeuksien käyttämistä

27 — Ks. tuomio Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 17–36 kohta).

28 — Ks. tuomio Jőrös (C-397/11, EU:C:2013:340, 48 kohta).

29 — C-472/11, EU:C:2013:88, 17 kohta.

30 — Ks. tuomion 17–36 kohta.

31 — Ks. tuomio Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 49–64 kohta) ja tuomio Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, 36 kohta).

32 — Ks. määräys Banco Popular Español ja Banco de Valencia (C-537/12 ja C-116/13, EU:C:2013:759, 60 kohta) ja tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 28 kohta).

käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate). [33] Unionin tuomioistuin on täsmentänyt myös, että vaatimukset, jotka johtuvat sen oikeuskäytännöstä, jossa kansalliset tuomioistuimet velvoitetaan arvioimaan viran puolesta, onko direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuuluva sopimusehto kohtuuton, koskevat kansallisia täytäntöönpanomenettelyjä. [34]

61. Unionin tuomioistuin on tässä yhteydessä katsonut, että arvioitaessa, tekeekö kansallinen menettelysääntö unionin oikeuden soveltamisen mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi, sääntöä on tarkasteltava siten, että huomioon otetaan sen merkitys koko menettelyssä, menettelyn kulku sekä erityispiirteet eri kansallisissa elimissä, [35] mutta se on kuitenkin täsmentänyt, että niiden lainkäyttömenettelyjen erityispiirteet, jotka käydään elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välillä kansallisen oikeuden mukaan, eivät saa muodostua tekijäksi, joka saattaisi vaikuttaa siihen oikeussuojaan, joka kuluttajien on saatava direktiivin 93/13 säännösten nojalla. [36]

62. Nämä periaatteet on otettava huomioon, kun pääasiassa kyseessä olevaa täytäntöönpanolausekkeen liittämismenettelyä tarkastellaan siinä lainsäädännöllisessä asiayhteydessä, johon se liittyy.

3. Ennakkoratkaisukysymyksiin vastaaminen

63. Kun tämän asian oikeudellinen viitekehys on näin esitetty, on tähdennettävä, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen molempien ennakkoratkaisukysymysten ydinongelma on se, että Unkarin lainsäädännön mukaan notaaria voidaan pyytää toteamaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän velvoitteen, kuten pääasiassa kyseessä olevan kiinnelainan, täytäntöönpanokelpoisuus ilman, että sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta olisi – tarvittaessa viran puolesta ja kontradiktorisuusvaatimusta noudattaen – tutkittu etukäteen, siitä riippumatta, millä oikeussuojakeinoilla sopimus tai sen pakkotäytäntöönpano voidaan muutoin riitauttaa. Sama sääntely koskee mahdollista myöhempää vaatimusta täytäntöönpanolausekkeen poistamiseksi.

64. Sekä velallisen että komission keskeinen argumentti on, että tämä sopimuksen pakkotäytäntöönpanon käynnistämismahdollisuus saattaa olla direktiiviä 93/13 koskevan edellä tarkastellun unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön, muun muassa tuomion Banif Plus Bank [37] vastainen. Koska – kuten on väitetty – sillä, että notaari liittää täytäntöönpanolausekkeen sopimuksen sisältävään viralliseen asiakirjaan, nimittäin on vastaavat vaikutukset kuin tuomioistuimen päätöksellä, tästä seuraa väistämättä, että tätä oikeuskäytäntöä on kokonaisuudessaan sovellettava notaarin toimenpiteeseen. Notaarilla siis on erityisesti velvollisuus tuoda viran puolesta esiin sopimusehtojen mahdollinen kohtuuttomuus ja kehottaa asianosaisia keskustelemaan tästä kontradiktorisesti.

65. Tässä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön tulkinnassa kuitenkin sivuutetaan se perustavanlaatuinen seikka, että oikeuskäytäntö koskee nimenomaan tehtäviään hoitavan kansallisen tuomioistuimen roolia ja liittyy siten kiinteästi tuomiovallan käyttöön. Kyseisen oikeuskäytännön lähtöolettamana on siten, että tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu ja joka ennen sopimusvelvoitteen täytäntöönpanokelpoiseksi toteamista voi – silloin kun sillä on käytössään tämän

33 — Ks. tuomio Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 50 kohta); tuomio Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, 46 kohta); tuomio Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, 37 kohta); tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 31 kohta) ja tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 50 kohta) sekä määräys Banco Popular Español ja Banco de Valencia (C-537/12 ja C-116/13, EU:C:2013:759, 45 kohta).

34 — Ks. tuomio Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, 51 kohta) ja tuomio Sánchez Morcillo ja Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, 24 kohta).

35 — Ks. tuomio Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, 34 kohta) ja tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 52 kohta).

36 — Ks. tuomio Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, 55 kohta); tuomio Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, 62 kohta) ja tuomio Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, 53 kohta).

37 — C-472/11, EU:C:2013:88.

edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat – tarvittaessa tutkia viran puolesta, onko sopimuksessa mahdollisesti kohtuuttomia ehtoja, käynnistää asianosaisten kontradiktorisen keskustelun tästä ja tehdä päätelmät, joita tästä mahdollisesti seuraa, niin että se toteaa kohtuuttomat ehdot pätemättömiksi tai estää pakkotäytäntöönpanon ”kansallisten lakien mukaisesti”. [38]

66. Mahdollisuus, että tilanteessa, jossa kansallisessa lainsäädännössä annetaan notaarille toimivalta liittää sopimuksen sisältävään viralliseen asiakirjaan täytäntöönpanolauseke ja tarvittaessa myöhemmin poistaa tämä, oikeus käyttää toimivaltaa, joka kuuluu suoraan tuomiovallan käyttöön, ulotettaisiin koskemaan myös notaaria, törmää käytännöllisesti katsoen ylitsepääsemättömiin esteisiin, jotka johtuvat tuomiovallan käytön monopolia koskevasta periaatteesta.

67. Direktiivistä 93/13, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on tulkinnut sitä, ei nimittäin voi seurata, että jäsenvaltiot velvoitetaan muuttamaan notaarien tehtävää niin suuressa määrin, että muutoksen johdosta notaari aloittaa sopimuspuolten välillä kontradiktorisen liitännäisen menettelyn, jonka päätteeksi notaarin on ratkaistava, onko sopimusehto kohtuuton ja mahdollisesti pätemätön.

68. Tästä näkökulmasta katson, että jollei tietyistä täsmennyksistä muuta johdu, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen molempiin kysymyksiin, sellaisina kuin ne on muotoiltu uudelleen edellä 40 ja 41 kohdassa, on väistämättä vastattava kieltävästi.

69. Direktiiviä 93/13 on ensinnäkin tulkittava siten, ettei se lähtökohtaisesti ole esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa – mihin jäsenvaltiolla on kiistatta oikeus – sallitaan, että notaari saa liittää sopimuksen sisältävään viralliseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen ilman, että sopimusehtojen mahdolliseen kohtuuttomuuteen kohdistetaan etukäteen mitään – tarvittaessa viran puolesta tapahtuvaa – valvontaa.

70. Kuten komissio on todennut istunnossa, pääasiassa kyseessä olevassa yksinkertaistetussa täytäntöönpanomenettelyssä on kylläkin tarvittaessa mahdollista, että elinkeinonharjoittaja ensin saa notaarilta todistuksen sopimusvelvoitteen täytäntöönpanokelpoisuudesta ilman, että sitä ennen olisi välttämätöntä käydä kontradiktorista tuomioistuinmenettelyä. Kuluttaja, joka haluaa vastustaa tätä, on siten velvollinen joko nostamaan kanteen, jossa riitautetaan sopimuksen pätevyys, tai nostamaan kanteen, jossa vaaditaan pakkotäytäntöönpanon lopettamista tai rajoittamista siviiliprosessilain 369 §:n mukaisesti.

71. Pelkästään sen perusteella, ettei kansallisessa lainsäädännössä säädetä, että notaari on liittäessään elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä sopimusta koskevaan viralliseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen velvollinen toteamaan viran puolesta, että sopimuksen ehdot ovat kohtuuttomia, ja kontradiktorisuuden vaatimusta edelleen noudattaen tekemään tästä johtuvat päätelmät, ei kuitenkaan voida yksinään katsoa, ettei Unkarin lainsäädäntö ole yhteensoveltuva direktiivin 93/13 kanssa, ja näin on sitäkin suuremmalla syyllä, kun asianomaiselle kuluttajalle on muutoin taattu tehokas oikeussuoja.

72. Direktiivi 93/13 ei nimittäin yhtäältä ole riittävä peruste estää jäsenvaltioiden lähtökohtaista toimivaltaa antaa notaareille toimivalta liittää sopimusta koskevaan viralliseen asiakirjaan täytäntöönpanolauseke. Toisaalta valtuutta, joka on direktiivissä 93/13, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on tulkinnut sitä, annettu tuomioistuimelle, ei ole mahdollista ulottaa koskemaan notaaria.

38 — Ks. mm. tuomio Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, 58 kohta) ja tuomio Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, 25 ja 27 kohta).

73. Kuten olen edellä todennut, unionin tuomioistuimen koko relevantti oikeuskäytäntö, joka koskee kansallisten tuomioistuinten erityistä vastuuta direktiivin 93/13 täytäntöönpanossa ja erityisesti tarvetta mahdollistaa, että tuomioistuimet voivat arvioida sopimusehtojen kohtuuttomuutta viran puolesta, perustuu siihen lähtökohtaan, että jompikumpi sopimuspuolista on ensin saattanut asian tuomioistuimen käsiteltäväksi.

74. Kuten Saksan hallitus on pääasiallisesti todennut, sen enempää direktiiviä 93/13 kuin unionin tuomioistuimen relevanttia oikeuskäytäntöä ei kuitenkaan voida tulkita niin, että jäsenvaltioiden olisi pakko säätää notaareille lakisääteinen velvollisuus asettua kansallisten tuomioistuinten sijaan ja valvoa kontradiktorisuuden vaatimusta noudattaen, ovatko heidän laatimiinsa virallisiin asiakirjoihin sisältyvien sopimusten ehdot kohtuuttomia, tai että jäsenvaltioiden olisi laajemmin pakko muuttaa siviiliprosessiaan koskevia sääntöjä niin, että notaareilla on toimivalta kompensoida kanneoikeutensa käyttämättä jättäneiden kuluttajien täydellinen passiivisuus.

75. Edellä todetun kanssa tarpeellista johdonmukaisuutta noudattaen on toisen kysymyksen osalta todettava seuraavaksi, että direktiiviä 93/13 on samaten tulkittava niin, ettei se ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kuluttaja ei voi vaatia elinkeinonharjoittajan kanssa tekemäänsä sopimusta koskevaan viralliseen asiakirjaan liitetyn täytäntöönpanolausekkeen poistamista vetoamalla siihen, ettei sopimusehtojen kohtuuttomuutta ole tutkittu etukäteen.

76. On nimittäin yhtä vaikeaa asettaa notaarille pelkästään direktiivin 93/13 perusteella sellaista velvollisuutta, että hänen olisi kontradiktorisen menettelyn päätteeksi siinä vaiheessa, kun sopimusta koskevaan viralliseen asiakirjaan liitetään täytäntöönpanolauseke, lausuttava kohtuuttomien ehtojen olemassaolosta, kuin asettaa hänelle tällaista velvollisuutta täytäntöönpanolausekkeen poistamismenettelyssä. Tältä osin riittää siis, kun viitataan edellä 69–74 kohdassa esitettyihin toteamuksiin.

77. Kun tämä on todettu, sellaiseksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksiin annettavaksi vastaukseksi, joka olisi sille hyödyllinen ja joka olisi johdonmukainen direktiivin 93/13 tarkoituksen kanssa, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on tulkinnut tätä direktiiviä, ei riitä pelkkä toteamus, että pääasiassa kyseessä oleva lainsäädäntö on lähtökohtaisesti yhteensoveltuva direktiivin 93/13 kanssa. On päinvastoin välttämätöntä esittää muutamia varaumia, jotka ovat suurelta osin johdettavissa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. On nimittäin painotettava – ja samalla täsmennettävä – velvollisuuksia, joita on sekä notaareilla että kansallisilla tuomioistuimilla, kun otetaan huomioon kuluttajansuojaa koskeva nimenomainen tavoite, johon direktiivillä 93/13 pyritään, ja laajemmin vaatimukset, jotka johtuvat perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitetusta oikeudesta tehokkaaseen oikeussuojaan.

78. Notaareiden osalta on todettava ensinnäkin, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen selvityksistä sekä unionin tuomioistuimelle esitetyistä kirjallisista ja suullisista huomautuksista ilmenee, että notaareista annetun lain, jossa vahvistetaan, että notaareilla on tärkeä rooli riitojen ehkäisemisessä ja tuomioistuinten työmäärän vähentämisessä, 1 §:ssä määritellään notaareiden velvollisuudet hyvin yleisluonteisesti. Heidän kuuluu toimivaltaansa kuuluvissa menettelyissä erityisesti auttaa neuvoillaan osapuolia ja varmistaa, että osapuolia kohdellaan oikeuksiensa käyttämisessä ja velvollisuuksiensa täyttämisessä yhdenvertaisesti.

79. Notaareista annetun lain 3 §:n 1 momentissa täsmennetään lisäksi, että ”notaarin on evättävä apunsa silloin, kun se on ristiriidassa hänen velvollisuuksiensa kanssa, erityisesti silloin kun apua pyydetään oikeustoimeen, joka on lainvastainen tai jolla pyritään kiertämään lakia tai jolla pyritään kiellettyyn tai väärinkäytöksen luonteiseen tavoitteeseen”. Notaareista annetun lain 3 §:n 2 momentissa todetaan lisäksi, että ”kun notaari menettelyn kuluessa havaitsee epäilyttävän seikan, mutta hänellä ei ole aihetta evätä apuaan, hänen on kiinnitettävä osapuolten huomiota kyseiseen seikkaan ja ilmoitettava siitä kirjallisesti. Jos osapuoli esittää tätä seikkaa koskevan vastaväitteen, notaarin on evättävä apunsa”.

80. Sopimusta koskevien virallisten asiakirjojen laatimisvaiheessa notaareilla siten on kuluttajaa kohtaan erityinen tiedottamis- ja neuvontavastuu, kun otetaan huomioon velvollisuudet, joita jäsenvaltioille asetetaan direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa, jonka mukaan niiden on säädettävä riittävistä ja tehokkaista keinoista kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajien kuluttajien kanssa tekemissä sopimuksissa.

81. Senkaltaisissa olosuhteissa, joista on kysymys pääasiassa, notaarin on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä sopimusta koskevaa virallista asiakirjaa laatiessaan huolehdittava tunnontarkasti paitsi siitä, että hän ilmoittaa kuluttajalle havaitsemiensa kohtuuttomien sopimusehtojen mahdollisesta olemassaolosta, myös siitä, että hän tiedottaa kuluttajalle hänelle lainsäädännössä annetusta toimivallasta, jonka nojalla hän voi pelkästään muodollisen valvonnan perusteella liittää kyseiseen viralliseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen velvoitteen erääntyessä ja päättää tarvittaessa lausekkeen poistamisesta, sekä seurauksista, joita lausekkeen liittämisestä aiheutuu erityisesti menettelyllisesti.

82. Tässä tapauksessa edellä todetusta ilmenee, että Unkarin lainsäädännön mukaan notaarilla on elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä sopimusta koskevaa virallista asiakirjaa laadittaessa toimivalta ehkäistä sopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta ja että hän ainakin voi – erityisesti jonkin ehdon kohtuuttomuutta epäillessään – ilmoittaa kohtuuttomuudesta osapuolille ja erityisesti kuluttajalle, joka tällöin voi tarvittaessa käyttää kanneoikeuttaan saattamalla asian toimivaltaisen kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

83. Notaareista annetun lain yleiset säännökset ovat siis lähtökohtaisesti omiaan edistämään niiden vaatimusten noudattamista, joita asetetaan direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa, jossa jäsenvaltiot velvoitetaan säätämään riittävistä ja tehokkaista keinoista kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajien kuluttajien kanssa tekemissä sopimuksissa. On kuitenkin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, joka on yksin toimivaltainen tulkitsemaan kansallista oikeutta, tehtävänä arvioida pääasian olosuhteita ja tehdä niistä tarvittaessa päätelmät.

84. Tuomioistuinten osalta on seuraavaksi muistutettava, että jäsenvaltioiden on taattava kuluttajille tehokas oikeussuoja antamalla heille mahdollisuus nostaa sellainen kanne joko itse sopimuksesta ja/tai sen pakkotäytäntöönpanosta, johon ei liity ehtoja, erityisesti määräaikoja, jotka tekevät direktiivissä 93/13 taattujen oikeuksien käyttämisen suhteettoman vaikeaksi tai käytännössä mahdottomaksi,[39] ja tämän oikeussuojan yhteydessä tuomioistuimen on voitava – tarvittaessa viran puolesta, kun sillä on käytössään kaikki tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat – tutkia sopimusehtojen kohtuuttomuutta ja tehdä kontradiktorista periaatetta noudattaen tästä päätelmät kansallisessa oikeudessa asetettujen edellytysten mukaisesti, kuten unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä edellytetään.

85. Tässä tapauksessa sekä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen että Unkarin hallituksen toimittamista selvityksistä ilmenee, että Unkarin lainsäädännön mukaan kuluttaja voi yhtäältä nostaa kanteen sopimuksen pätevyyden riitauttamiseksi ja toisaalta panna siviiliprosessilain 369 §:n nojalla vireille menettelyn pakkotäytäntöönpanon lopettamiseksi tai rajoittamiseksi. Viimeksi mainitussa menettelyssä kuluttaja voi komission esiin tuomin tavoin lisäksi vaatia keskeytettäväksi sopimuksen pakkotäytäntöönpanomenettelyn, joka on alkanut notaarin liittäessä asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen.

86. Kuluttaja voi siten ensinnäkin milloin tahansa sekä ennen täytäntöönpanolausekkeen liittämistä että tämän jälkeen nostaa kansallisissa tuomioistuimissa kanteen riitauttaakseen sen sopimuksen pätevyyden, jonka perusteella on laadittu virallinen asiakirja, johon täytäntöönpanolauseke on liitetty.

39 — Preklusiivisista määräajoista ks. julkiasiamies Szpunarin ratkaisuehdotus BBVA (C-8/14, EU:C:2015:321).

87. Kun täytäntöönpanolauseke on liitetty asiakirjaan, kuluttaja voi – tämän vaikuttamatta edellä esiin tuotuun mahdollisuuteen vaatia lausekkeen poistamista – panna siviiliprosessilain 369 §:n nojalla vireille menettelyn pakkotäytäntöönpanon lopettamiseksi tai rajoittamiseksi, ja hän voi tämän menettelyn yhteydessä vedota siihen, ettei sopimus ole pätevä, ja vaatia täytäntöönpanon keskeyttämistä siviiliprosessilain 370 §:n nojalla.

88. Edellä 51–62 kohdassa tarkasteltua unionin tuomioistuimen koko relevanttia oikeuskäytäntöä on näissä menettelyissä sovellettava täysimääräisesti. Tässä oikeuskäytännössä asetettujen vaatimusten noudattaminen on erityisen välttämätöntä senkaltaisessa menettelyssä, josta säädetään siviiliprosessilain 369 ja 370 §:ssä, koska ensin mainitussa säännöksessä luetellaan tyhjentävästi syyt, joiden perusteella voidaan vaatia sellaisen pakkotäytäntöönpanon lopettamista tai rajoittamista, joka on alkanut notaarin liittäessä sopimusta koskevaan viralliseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen, ja joiden joukossa ei ole sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta.

89. Tämän vuoksi ehdotan edellä todetun perusteella, että unionin tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kahteen ennakkoratkaisukysymykseen toteamalla, että direktiivin 93/13 6 ja 7 artiklaa on tulkittava siten, etteivät ne lähtökohtaisesti ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan notaari, joka on muotovaatimusten mukaisesti laatinut elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä sopimusta koskevan virallisen asiakirjan, saa käynnistää sopimuksen pakkotäytäntöönpanon velvoitteensa laiminlyönyttä kuluttajaa kohtaan joko liittämällä kyseiseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen tai kieltäytymällä poistamasta lauseketta ilman, että sopimusehtojen kohtuuttomuutta olisi missään vaiheessa tutkittu.

90. Kun notaari laatii tällaisen virallisen asiakirjan, hänen on kuitenkin ilmoitettava kuluttajalle havaitsemiensa kohtuuttomien sopimusehtojen mahdollisesta olemassaolosta sekä siitä, että notaarille on lainsäädännössä annettu toimivalta käynnistää sopimuksen pakkotäytäntöönpano pelkän muodollisen valvonnan perusteella, ja seurauksista, joita tästä aiheutuu erityisesti menettelyllisesti.

91. Direktiivi 93/13 on sitä vastoin esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin ei siitä riippumatta, minkä luonteisessa menettelyssä asia on tullut sen käsiteltäväksi, saa viran puolesta tutkia kontradiktorista periaatetta noudattaen sopimusehtojen kohtuuttomuutta, kun sillä on käytössään kaikki tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, eikä tehdä tästä päätelmiä.

V **Ratkaisuehdotus**

92. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Fővárosi Törvényszékin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 6 ja 7 artiklaa on tulkittava siten, etteivät ne lähtökohtaisesti ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan notaari, joka on muotovaatimusten mukaisesti laatinut elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välistä sopimusta koskevan virallisen asiakirjan, saa käynnistää sopimuksen pakkotäytäntöönpanon velvoitteensa laiminlyönyttä kuluttajaa kohtaan joko liittämällä kyseiseen asiakirjaan täytäntöönpanolausekkeen tai kieltäytymällä poistamasta lauseketta ilman, että sopimusehtojen kohtuuttomuutta olisi missään vaiheessa tutkittu.

Kun notaari laatii tällaisen virallisen asiakirjan, hänen on kuitenkin ilmoitettava kuluttajalle havaitsemiensa kohtuuttomien sopimusehtojen mahdollisesta olemassaolosta sekä siitä, että notaarille on lainsäädännössä annettu toimivalta käynnistää sopimuksen pakkotäytäntöönpano pelkän muodollisen valvonnan perusteella, ja seurauksista, joita tästä aiheutuu erityisesti menettelyllisesti.

Direktiivi 93/13/ETY on sitä vastoin esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin ei siitä riippumatta, minkä luonteisessa menettelyssä asia on tullut sen käsiteltäväksi, saa viran puolesta tutkia kontradiktorista periaatetta noudattaen sopimusehtojen kohtuuttomuutta, kun sillä on käytössään kaikki tämän edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat, eikä tehdä tästä päätelmiä.